

11VB

Potentiële LVB-slachtoffers loverboys/mensenhandel in beeld

HANDLEIDING

Koraal wonen
leren
werken

Inhoud

Over dit instrument	4
Aandachtsgebieden	5
Beschermende factoren	5
Zo werkt 11VB	6
Zo werkt de quickscan van 11VB voor de ouder/voogd	6
Zo werkt 11VB voor de zorgprofessional	6
Begrippen	7
Mensenhandel	7
Seksuele uitbuiting	7
Loverboys	7
Jeugdprostitutie	8
Mensensmokkel	8
Potentieel, vermoedelijk, en feitelijk slachtoffer	9
Slachtoffers	10
Slachtoffers met een licht verstandelijke beperking (LVB)	11
Definitie LVB	11
Minderjarig/meerderjarig met LVB	11
Daders	12
Werkwijze van loverboys	12
Signalering	14
Risicofactoren	14
Beschermende factoren	16
Signaleringsinstrumenten	16
Juridisch kader	18
Artikel 273f Wetboek van Strafrecht	18
Verdiepende informatie	18
Handelen na signalering	19
U bent ouder of voogd	19
U bent zorgprofessional	19
E-learning en Microtraining	21
Microtraining	21
Voor nadere info	22
Voor nadere informatie	22
Contact	22

<i>Handleiding 11VB</i>	3
-------------------------	----------

Over dit instrument

Meisjes en jongens met een licht verstandelijke beperking (LVB) lopen groot risico slachtoffer te worden van seksuele uitbuiting en mensenhandel.

11VB (www.11VB.nl) is een digitaal signaleringsinstrument en heeft als doel het risico op (potentieel) slachtofferschap bij deze doelgroep vroegtijdig te signaleren en passende interventies en hulpverlening te bieden. 11VB bestaat uit een kennisdeel en een digitale vragenlijst. Het kennisdeel is voor iedereen toegankelijk via het via het menu van de website: www.11VB.nl. Er is een quickscan voor ouders en voogden en een uitgebreide vragenlijst voor professionals.

Op het kennisdeel krijgt u informatie over mensenhandel in relatie tot seksuele uitbuiting, de signalering en afhandeling. Hierdoor kan een bijdrage worden geleverd aan het voorkomen van deze vorm van criminaliteit, dat in de volksmond vaak 'loverboypraktijken' wordt genoemd. Via het menu kunt u scrollen naar:

- Begrippenkader
- Slachtoffers
- Daders
- Signaleren
- Juridisch kader
- Opvolgingsprotocol
- Trainingen
- Contactpagina

En krijgt u informatie over:

- Wat mensenhandel en seksuele uitbuiting is.
- Welke signalen je kunt herkennen bij slachtoffers.
- Wat je moet doen als je de signalen herkent van slachtoffers.
- Welke hulpverlening er is voor slachtoffers van mensenhandel.
- Welk strafrecht er is voor de daders (artikel 273f).

Wij raden sterk aan om voor het invullen van de vragenlijsten de korte E-learning: 'Signaleren en voorkomen van mensenhandel en seksuele uitbuiting (loverboys)' te volgen. Deze E-learning is voor iedereen in heel Nederland gratis te volgen via: www.allyoucanlearn.eu. U ontvangt een certificaat bij goed gevolg.

Via de contactpagina kunt u als professional een wachtwoord opvragen. Met dit wachtwoord krijgt u via de mail de codes waarmee u kunt inloggen op de digitale omgeving van 11VB en de vragenlijsten kunt invullen. Als uw organisatie ook een account heeft bij Praktikon, kunt u de vragenlijst ook benaderen via: www.bergop.info/vragenlijsten.

Aandachtsgebieden

1. Social media
2. Culturele signalen
3. Multiproblematiek
4. Bewegingsvrijheid
5. Andere contacten
6. Veranderingen op school
7. Wegloopgedrag
8. Gedragsverandering
9. Seks en relaties
10. Gezondheidsklachten en verslavingssignalen
11. Overige (financiële) signalen

Beschermende factoren

1. Kenmerken LVB'ers
2. Kenmerken ouder(s)/opvoeder(s)
3. Kenmerken sociale omgeving

Zo werkt 11VB

Zo werkt de quickscan van 11VB voor de ouder/voogd

U maakt een nieuwe geanonimiseerde quickscan aan, vult het geslacht en de leeftijd in. Vervolgens doorloopt u de 11 aandachtsgebieden. Bij elk aandachtsgebied, krijgt u nadere informatie/uitleg over het aandachtsgebied + één vraag. U zet eenvoudig bij elke vraag het schuifje op JA of NEE. Als u het niet weet zet u het schuifje op NEE. Na het invullen van de 11 aandachtsgebieden, krijgt u de gelegenheid om aan te geven of er ook beschermende factoren zijn. Ook hier kunt u met JA of NEE antwoorden. Het eindresultaat en de eventueel te nemen acties worden, na het invullen van de vragenlijst, automatisch getoond.

Wilt u terug naar de ingevulde vragenlijst: klik dan op 'Dashboard'

Zo werkt 11VB voor de zorgprofessional

U maakt een geanonimiseerd cliëntprofiel aan door invoer van een nieuwe cliënt. U drukt op + NIEUWE CLIENT. U voert vervolgens het cliëntnummer, geslacht en leeftijd in. Vervolgens doorloopt u de 11 aandachtsgebieden. Bij elk aandachtsgebied, krijgt u nadere informatie/uitleg over het aandachtsgebied. U drukt na het lezen op VERDER. Op het volgende scherm kunt u dan bij de verdiepende vragen per vraag aangeven of dit wel of niet geldt. U zet eenvoudig het schuifje op JA of NEE. Als u het niet weet zet u het schuifje op NEE.

Na het invullen van de 11 aandachtsgebieden, krijgt u de gelegenheid om aan te geven of er ook beschermende factoren zijn. Ook hier kunt u met JA of NEE bij de verdiepende vragen aangeven of deze van toepassing zijn. Ook hier weer: als u het niet weet, zet u het schuifje op NEE. De berekening van de eindscore verloopt automatisch.

Het eindresultaat en de eventueel te nemen acties worden, na het invullen van de vragenlijst, automatisch getoond.

Wilt u terug naar de ingevulde vragenlijst: klik dan op 'Dashboard'

Begrippen

Mensenhandel

“In Nederland verstaat men onder mensenhandel het werven, vervoeren, overbrengen, opnemen of huisvesten van een persoon, met gebruik van dwang (in brede zin) en met het doel die persoon uit te buiten. De (beoogde) uitbuiting is de kern van mensenhandel. Uitbuiting kan zich in de seksindustrie afspelen, bijvoorbeeld wanneer iemand onvrijwillig voor iemand anders in de prostitutie werkt, maar ook in andere sectoren, zoals de landbouw of horeca. Het gaat dan om zulke slechte arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden, dat hierdoor mensenrechten in het geding zijn. Het is ook strafbaar om met dwang een ander te werven, vervoeren etc. met als doel organen uit het lichaam van die ander te verwijderen”.

Seksuele uitbuiting

“Wanneer iemand wordt gedwongen om seksuele diensten te verlenen, dan spreken we over seksuele uitbuiting. Het gaat daarbij om gedwongen seksuele handelingen tegen betaling in de vorm van geld of van andere vergoedingen zoals kleding of eten, of de belofte daarvan. Er wordt daarbij misbruik gemaakt van iemands kwetsbaarheid, ondergeschikte positie of vertrouwen, voor seksuele doeleinden, waaronder commerciële. Mannen en vrouwen, volwassenen en kinderen, iedereen, ongeacht zijn of haar juridische status, kan slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting. Seksuele uitbuiting omvat onder andere prostitutie en pornografie onder dwang en gedwongen seksuele dienstverlening in bars, hotels, kuuroorden, massagesalons en de entertainmentsector. Het kan gaan om seksuele diensten aan vreemden, of aan bekenden, bijvoorbeeld in het geval van gedwongen seks met vrienden van je partner” (definitie Wegwijzer Menschenhandel).

Loverboys

“Loverboys zijn mensenhandelaren die met verleidingstechnieken, manipulaties, chantage en geweld meisjes inpalmen met als oogmerk hen later voor zich te laten werken in de prostitutie of in andere (illegale) sectoren.

De definitie suggereert dat daders alleen jongens zijn en slachtoffers meisjes. We weten dat dit niet zo is; jongen zijn ook slachtoffers van deze technieken. Bij loverboyproblematiek gaat het meestal over seksuele uitbuiting. Het kan echter ook gaan om andere vormen van afpersing, fraude of misbruik, zoals bijvoorbeeld voor drugsmokkel. Veel deskundigen, waaronder de commissie Azough, pleiten ervoor om loverboys te zien als mensenhandelaren” (definitie Ministerie van Justitie, 2011).

Jeugdprostitutie

“In het kader van loverboyproblematiek wordt ook wel gesproken over jeugdprostitutie. Deze definitie is te smal. Jeugdprostitutie refereert aan het verrichten van een of meer seksuele handeling(en), met of voor een ander, door jongens en meisjes onder de 18 jaar voor geld, goederen of een tegenprestatie. Loverboyproblematiek beperkt zich niet tot minderjarigen. Er zijn ook meerderjarige slachtoffers. Bovendien beperkt jeugdprostitutie zich tot uitbuiting in de prostitutiesector, terwijl uitbuiting door loverboys ook andere verschijningsvormen kent” (definitie Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, 2012).

Mensensmokkel

Mensensmokkel is een misdrijf tegen het openbaar gezag. Daders bieden hulp bij ILLEGALE TOEGANG of ILLEGAAL VERBLIJF in Nederland. Het initiatief gaat vaak uit van de persoon die gesmokkeld wil worden. Men wil naar een ander land om een betere toekomst te krijgen. De gelukzoeker betaalt de smokkelaar.

Mensensmokkel is dus iets anders dan mensenhandel. Hieronder hebben we de verschillen in kaart gebracht.

Mensenhandel	Mensensmokkel
dwang	behulpzaamheid
slachtoffer	opdrachtgever smokkel
geen vrijheid	beslissvrijheid
initiatief bij dader	initiatief bij de klant
motief dader: geld	motief klant: geluk
uitbuiting slachtoffer	klant betaalt ervoor
mensenrechtelijk	staatsrechtelijk
schending integriteit	schending staatsrecht

Potentieel, vermoedelijk, en feitelijk slachtoffer

Slachtoffers van seksuele uitbuiting kunnen worden onderverdeeld in potentiële, vermoedelijke en daadwerkelijke slachtoffers (commissie Azough, 2014).

- **Feitelijke slachtoffers:** we spreken van een feitelijk slachtoffer als een jongen of meisje erkend heeft slachtoffer te zijn van een mensenhandelaar of als er feiten zijn die hierop wijzen.
- **Vermoedelijke slachtoffers:** er is sprake van de aanwezigheid van signalen die wijzen op een mogelijk slachtofferschap. Denk hierbij aan:
  - De vermoedelijke mensenhandelaar (mensenhandelaar) is bekend bij de politie voor een of meer zedendelict(en), vermogensdelicten of er zijn meerdere meldingen van vermoedens van mensenhandelaar praktijken over hem bij de politie.
  - Het slachtoffer heeft seksuele en/of relationele grensoverschrijdingen meegemaakt waar ze mogelijktoestemming voor geeft, maar die onder enige vorm van dwang, verkregen is. De dwang die uitgeoefend wordt kan ook subtiel zijn.
  - Er lijkt sprake te zijn van een economisch voordeel voor de vermoedelijke dader. Dit voordeel is echter niet altijd duidelijk zichtbaar, ook niet voor het slachtoffer.
- **Potentiele slachtoffers:** er is sprake van één of meerdere risicofactoren, waardoor iemand een verhoogde kans loopt om slachtoffer te worden.

Slachtoffers

Slachtoffers van seksuele uitbuiting, of jongeren die een verhoogd risico lopen (potentiële slachtoffers), hebben vaak een kwetsbare positie. Ze komen bijvoorbeeld uit gebroken gezinnen, hebben psychische klachten of ze hebben een ontwrichte jeugd gehad door mishandeling of seksueel misbruik.

Zowel meisjes als jongens kunnen slachtoffer worden van mensenhandel en daarmee gepaard gaande seksuele uitbuiting of het aanzetten tot andere criminele activiteiten. Op basis van onderzoek zijn (risico)profielen van meisjes- en jongensslachtoffers bekend (zie www.nji.nl).

- **Faseproblematiek:** meisjes met heftig pubergedrag, zoals uit de hand gelopen conflicten met ouders, leven tussen twee culturen, foute jongen op fout moment ontmoet.
- **Zeer beïnvloedbare meisjes:** denk aan meisjes met een lichte verstandelijke beperking,
- bepaalde psychiatrische beelden of een jongere met een afhankelijkheidsstoornis in ontwikkeling of naïviteit als gevolg van een zeer beschermde opvoeding (door religie, taboe seksualiteit, cultuur, type ouder).
- **Getraumatiseerde meisjes:** meisjes met traumatische ervaringen door bijvoorbeeld seksueel misbruik.
- **Multiprobleem:** ouders, en dus ook kind, hebben op verschillende gebieden langdurig problemen zoals: verslaving, psychiatrie, vroege hechtingsproblemen, seksueel misbruik en andere trauma's, zwervend, schulden, huiselijk geweld.
- **Eergerelateerd:** meisjes uit gezinnen waarin eer voorop staat, waardoor ze bijvoorbeeld makkelijker gechanteerd kunnen worden wanneer zij met een jongen naar bed zijn geweest.

De problematiek bij jongens speelt zich, mogelijk nog meer dan bij meisjes, in het verborgene af. In de samenleving is er nog weinig bekend en binnen hulpverleningsorganisaties is er nog weinig deskundigheid. Regioplan (2017) deed onderzoek wat leidde tot drie profielen:

1. **Klassiek:** de jongen is gevoelig voor geld, vaak homoseksueel of biseksueel en bij de ouders en/of familie van de jongen rust vaak een zwaar stigma op man-nenseks en mannenprostitutie.
2. **Overlevingsmodus:** de jongen leeft niet meer bij zijn ouders; zijn ouders zijn bijvoorbeeld gescheiden, hebben hem in de steek gelaten of zijn overleden. De jongen heeft te maken met een ernstige afhankelijkheid, zoals drugsverslaving, hoge schulden of dakloosheid. De jongen is van dag tot dag aan het overleven.
3. **Eer en stigma-gerelateerd bij coming-out:** de jongen is homoseksueel en bezig met zijn persoonlijke 'coming out'. Hij leeft in een streng-religieuze of autoritaire

opvoedingsomgeving waarin zijn homoseksuele geaardheid onbespreekbaar is. Hij zoekt heimelijk betaalde en/of niet-betaalde seksuele contacten met (ouder) mannen via het internet en sociale media of anders in zijn omgeving. Er is een verhoogde dreiging van geweldpleging.

Slachtoffers met een licht verstandelijke beperking (LVB)

Jongeren met een LVB lopen aanzienlijk meer kans om slachtoffer te worden van seksuele uitbuiting. Het is zeer aannemelijk dat deze groep jongeren kwetsbaar is. Het gaat immers om jongeren met een sociaal, maatschappelijk en emotionele achterstand. Kenmerkend is hun houding ten opzichte van zichzelf. Kwetsbare jongeren hebben vaak een lage zelfwaardering, hebben (nog) geen eigen identiteit, en hebben een weinig realistisch zelfbeeld (over- of onderschatten zichzelf) of wereldbeeld.

Definitie LVB

Er bestaan verschillende definities van het begrip licht verstandelijke beperking. In Nederland wordt veelal gesproken over een LVB als bij een persoon een IQ tussen de 50 en 85 is vastgesteld in combinatie met een beperkt sociaal aanpassingsvermogen (bijvoorbeeld problemen met zelf reizen, eigen beheer van financiën en eventueel bijkomende problematiek zoals arbeidsongeschiktheid, problematische opvoeding). Het begrip beperking kan worden gedefinieerd als: iedere vermindering of afwezigheid (ten gevolge van een stoornis) van de mogelijkheid tot een voor de mens normale activiteit (zoals het kopen van een treinkaartje, het betalen van rekeningen en het vinden van woonruimte en een baan), maar waartoe de persoon met enige hulp wel in staat is. Bij een handicap is dit laatste in principe niet het geval. *Meer informatie over jongeren met een LVB en seksuele uitbuiting is te vinden op de [quick reference card](#).*

Minderjarig/meerderjarig met LVB

Mensen met een LVB zien er voor hun kalenderleeftijd normaal uit, maar gedragen zich als een kind en hebben een kinderlijke manier van denken. Het is daarom de vraag of het juist is te spreken over 'minderjarige' slachtoffers met een LVB wanneer het slachtoffer meerderjarig is. Diverse gesprekspartners stelden de vraag of je een slachtoffer van mensenhandel met LVB met een kalenderleeftijd van bijvoorbeeld 25 jaar anders moet behandelen dan een 12-jarig slachtoffer van mensenhandel (met of zonder LVB). Als iemand met een LVB moeite heeft om te begrijpen wat een politieambtenaar vraagt, is dit dan gebonden aan kalenderleeftijd? Of is de kalenderleeftijd niet relevant en dient gekeken te worden naar de cognitieve en emotionele leeftijd? Dit is een complex probleem, doordat de lichamelijke, cognitieve en emotionele ontwikkeling bij slachtoffers met een LVB flink uiteenlopen.

Daders

In 'Loveboys: feiten en cijfers, een quickscan' van Anke van Dijke en Linda Terpstra (2005) komt het volgende daderbeeld naar voren:

- 'Mensenhandelaars' zijn Nederlandse jongemannen met een (veelal) allochtone achtergrond, in de leeftijd van tussen de 20 en 30 jaar, die meisjes voor hen in de prostitutie hebben werken.
- De daders hebben een laag opleidingsniveau en een niet afgeronde opleiding.
- Zij zijn al op jonge leeftijd aan een criminele carrière begonnen en bekend bij politie en justitie voor geweldsdelicten, vermogensdelicten en andere delicten en hebben verschillende veroordelingen op hun naam staan.
- Mensenhandelaars rechtvaardigen zich door de verantwoordelijkheid voor hun daden bij anderen neer te leggen of bij de omstandigheden waarin zij verkeren.
- Ze zijn uit op macht en veel geld en hebben weinig respect voor vrouwen en weinig inlevingsvermogen ten aanzien van de meisjes met wie ze een relatie onderhouden.
- Mensenhandelaars zijn sociaal vaardig, zijn meesters in het manipuleren en hebben geen schuldgevoelens.
- Ze maken onderdeel uit van een netwerk en bezetten louter uitvoerende posities
- Vijftig procent van de ronselactiviteiten verloopt via het internet (social media).
- Slachtoffers worden momenteel sneller en gewelddadiger benaderd. Er is nog wel sprake van verleiding maar dit slaat veel sneller om in gewelddadige bedreiging, chantage en manipulatie.

Werkwijze van loverboys

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (2012) beschrijft uitgebreid de werkwijze van loverboys. Een loverboy is een mensenhandelaar die slachtoffers uitbuit volgens de loverboymethode. Deze methode kan in vier fasen worden opgedeeld. Daarbij moet worden opgemerkt dat de ingezette methode continu wordt aangepast en dat er veel variaties zijn in hoe loverboys hun slachtoffers zoeken en uitbuiten. Soms worden fasen overgeslagen of sneller doorlopen of er worden andere middelen ingezet. Ook valt op dat er sneller en meer psychisch en (grof) geweld wordt gebruikt. Over de werkwijze bij mannelijke slachtoffers is nog weinig bekend. De hieronder beschreven fasen zijn dan ook voornamelijk van toepassing op vrouwelijke slachtoffers.

De vier fasen van de 'klassieke' loverboymethode:

- Ronselen
- Inpalmen
- Losweken van sociaal netwerk/isoleren
- Uitbuiten

Vroeger ronselden loverboys hun slachtoffers door hen fysiek te benaderen op diverse locaties. Tegenwoordig spelen internet en sociale media ook een grote rol. Doordat het internet andere mogelijkheden kent dan het ronselen op straat, worden de fasen soms ook anders ingevuld. Deze werkwijze wordt de 'loverboymethode 2.0' genoemd. Deze methode kent eveneens vier fasen.

De vier fasen van de loverboymethode 2.0:

- Grooming en hawking
- Inpalmen
- Inlijven
- Uitbuiten

Overigens worden beide methoden door elkaar heen gebruikt. Zo kan het zijn dat het zoeken van een slachtoffer volgens de loverboymethode 2.0 gebeurt, terwijl voor de overige fasen de 'klassieke' methode wordt gebruikt.

Signalering

In de vragenlijst van de signaleringstool 11VB staan 11 Risicogebieden (aandachtsgebieden) en 3 beschermende factoren met de daarbij behorende signalen. Als u bent ingelogd als professional kunt de vragenlijst digitaal invullen.

Voor de quickscan heeft u als ouder/voogd geen inlogcodes nodig. Hieronder een toelichting.

RISICOFACTOREN

1. Social media

Sociale media speelt in het digitale tijdperk een belangrijke rol in het leven van jongeren. Digitale apparaten zijn volledig opgenomen in hun leven. Dat is normaal en hoort erbij. Wanneer er echter een veranderend patroon is te zien in het gebruik van digitale apparaten en sociale media (veel vaker en obsessief) kan dat duiden op een onveilige situatie.

2. Culturele signalen

We leven in een multiculturele samenleving waarin normen en waarden uit verschillende culturen samenkomen. Sommige normen en waarden zijn op het gebied van seksualiteit erg bepalend voor de ontwikkeling van een jongere. Wanneer bepaalde normen en waarden uit de cultuur waarin een jongere opgroeit de jongere belemmeren in de ontwikkeling, kan dat duiden op onveiligheid.

3. Multiproblematiek

Ouders en dus ook kind hebben op verschillende gebieden langdurig problemen zoals: verslaving, vroege hechtingsproblemen, seksueel misbruik en andere trauma's, zwervend, schulden, huiselijk geweld.

4. Bewegingsvrijheid

Elke jongere heeft het recht om eigen beweegruimte te hebben en zelfstandig te handelen. Wanneer er signalen zijn dat jongeren onder controle en dwang leven, kan dat duiden op onveiligheid. Het gaat dan om situaties waarin de jongere afhankelijk lijkt te zijn en geen vrijheid en autonomie heeft.

5. Andere contacten

Contacten met leeftijdsgenoten nemen een centrale rol in het leven van opgroeiende jongeren. Sociale contacten zijn goed voor de ontwikkeling en leveren een bijdrage aan de volwassenheid. Wanneer er een plotseling afwijkend en veranderend patroon zichtbaar wordt in de sociale contacten kan dat duiden op een onveilige situatie.

6. Veranderingen op school

Jongeren brengen een groot deel van hun leven door op school. Wanneer op school veranderingen gezien worden in het gedrag en de prestaties van een jongere, moet men alert zijn. Als een jongere ongeconcentreerd en vermoeid overkomt, kan dat duiden op een situatie waarin deze jongere mogelijk niet veilig is.

7. Wegloopgedrag

In de puberteit kunnen jongeren opstandig en tegendraads gedrag vertonen. Dit hoort bij deze ontwikkelingsfase en is dus normaal. Wanneer een jongere daarentegen vaak en onverwachts wegloopt, kan dat erop wijzen dat de jongere in een onveilige situatie terecht is gekomen.

8. Gedragsverandering

De puberteit kan een periode zijn waarin het gedrag van jongeren verandert en soms wat kan schommelen. Bepaald gedrag hoort erbij, maar er is ook gedrag dat een probleem kan vormen. Wanneer er plotselinge en (deels) onverklaarbare gedragsveranderingen plaatsvinden, zouden deze kunnen duiden op onveiligheid voor de jongere.

9. Seks en relaties

Voor jongeren gaat seksualiteit een steeds grotere rol spelen in het leven. Jongeren gaan relaties met anderen aan, waarbij romantische en seksuele relaties een belangrijk middelpunt zijn. Wanneer een jongere plotseling vreemd seksueel gedrag vertoont kan dat erop duiden dat een jongere zich in een onveilige situatie bevindt.

10. Gezondheidsklachten en verslavingsignalen

Een goede gezondheid is voor iedereen van belang om zo goed mogelijk te kunnen leven. Wanneer een jongere zich in een onveilige situatie bevindt kunnen er specifieke gezondheidsklachten optreden. Men moet hierbij denken aan stressklachten en specifieke klachten op het gebied van seksualiteit.

11. Overige (financiële) signalen

Het kan voor jongeren erg belangrijk zijn hoe ze er uit zien of welke nieuwste telefoon ze hebben. Het kan ervoor zorgen dat ze zich zelfverzekerder voelen en ergens bij horen. Wanneer jongeren plotseling dure kleding dragen of dure spullen hebben kan dat echter wel duiden op een onveilige situatie voor de jongere.

BESCHERMENDE FACTOREN

1. Beschermende factoren LVB

Jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) lopen minder risico wanneer zij weerbaar en sociaalvaardig zijn. Een positief zelfbeeld en het beschikken over adaptieve vaardigheden bieden ook bescherming tegen situaties als seksuele uitbuiting. Wanneer zij kennis hebben over seksuele voorlichting en eigen seksualiteit werkt dat beschermend tegen seksuele uitbuiting.

2. Beschermende factoren Ouder

Wanneer ouder(s)/opvoeder(s) kennis hebben over hun eigen kind en de opvoeding biedt dat bescherming tegen situaties als seksuele uitbuiting. Ook warmte, affectie en harmonie werken beschermend. Als ouder(s)/opvoeder(s) open zijn over seksualiteit (geen taboes) dan werkt dat ook als bescherming voor seksuele uitbuiting.

3. Beschermende factoren Omgeving

Bindingen met de gemeenschappen in de sociale omgeving bieden bescherming. Het is belangrijk dat er goede sociale contacten zijn en er veiligheid en vertrouwdeheid is. Daarnaast biedt openheid over seksualiteit en nadruk op positieve aspecten van seksualiteit bescherming tegen seksuele uitbuiting.

SIGNALERINGSINSTRUMENTEN

Er zijn twee signaleringsinstrumenten die gebruikt kunnen worden om het risico op slachtofferschap van mensenhandel in te schatten: de RIS2.0 en 11VB. De RIS2.0 kan gebruikt worden door professionals in de jeugdzorg en is bedoeld voor met name meisjes die in zorg zitten. Het instrument 11VB richt zich breder op meisjes en jongens in het algemeen (denk aan ook aan onderwijs en aan ouders en voogden).

1. RIS2.0

Het Risico-taxatie-instrument Seksueel grensoverschrijdend gedrag (RiS 2.0), aangevuld met signalen voor mensenhandel problematiek, is een hulpmiddel om het risico in te schatten van seksueel grensoverschrijdend gedrag bij meisjes. Het gaat om zowel het risico dat een jeugdige slachtoffer wordt van seksueel grensoverschrijdend gedrag, als om het risico dat een jeugdige dit gedrag gaat vertonen ten opzichte van andere jeugdigen of volwassenen. Het instrument kan ingevuld worden via BergOp. Indien je hier een licentie voor hebt, kan deze gratis gebruikt worden.

Meer informatie over de RIS2.0 is te vinden op: <https://www.jeugdzorgnederland.nl/contents/documents/toelichting-bij-risicotaxatie-sgog.pdf>.

2. 11VB

Het signaleringsinstrument 11VB gaat uit van de werkwijze van mensenhandelaren en de innerlijke en uiterlijke gedragskenmerken en fysieke signalen van (potentiële) slachtoffers met een licht verstandelijke beperking. 11VB bevat vragenlijsten voor jongens en meisjes en heeft een quickscan voor ouders en voogden.

U kunt als professional de korte E-learning: 'Signaleren en voorkomen van mensenhandel en seksuele uitbuiting (loverboys)' volgen. Deze E-learning is voor de doelgroepen in heel Nederland gratis te volgen via: www.allyoucanlearn.eu. U ontvangt na de E-learning een certificaat. Via de contactpagina kunt u als professional de inloggegevens opvragen. U kunt vervolgens inloggen op de digitale omgeving van 11VB en het signaleringsinstrument digitaal invullen. Als uw organisatie ook een account heeft bij Praktikon, kunt u de vragenlijst ook benaderen via: www.bergop.info/vragenlijsten.

Juridisch kader

De juridische context rondom mensenhandel is ingewikkeld, met name als het gaat om het aangifteproces en bewijslast. Het politieteam Mensenhandel licht in een video toe wat hun werkwijze is als het gaat om (minderjarige) slachtoffers van seksuele uitbuiting en hoe het aangifteproces verloopt.

Artikel 273f Wetboek van Strafrecht

Mensenhandel is strafbaar gesteld in artikel 273f van het Wetboek van Strafrecht. Mensenhandel is - simpel gezegd - het dwingen van mensen om zich beschikbaar te stellen om arbeid of diensten te verrichten dan wel om hun organen beschikbaar te stellen. Op het delict mensenhandel rust een gevangenisstraf van twaalf jaar of meer dan wel een boete van de vijfde categorie. Delicten met een strafmaat van twaalf jaar of meer kennen geen verjaringstermijn. Mensenhandel verjaart daarom nooit (artikel 70, lid 2 Wetboek van Strafrecht). De strafbepaling voor mensenhandel in het Wetboek van Strafrecht (WvSr) is opgebouwd uit een viertal criteria:

- Het gebruik van ongeoorloofde middelen (zoals chantage, geweld of misleiding).
- De kwetsbare positie van het slachtoffer (zoals illegalen, minderjarigen of geestelijk gehandicapten).
- De aard van de werkzaamheden (zoals straatroof of kindsoldaat).
- De omstandigheden waaronder de uitbuiting is verricht (zoals het inhouden van reisdocumenten).

Een persoon hoeft niet fysiek (opgesloten of bewaakt) beperkt te zijn wat zijn vrijheid betreft. Die beperking kan blijken uit zijn omstandigheden: er is gewoon geen ander alternatief voor het slachtoffer anders dan de uitbuiting lijdelijk te ondergaan. Zo kan iemand die illegaal in Nederland verblijft, de taal niet machtig is en niet vrij over zijn reisdocumenten beschikt bijvoorbeeld slachtoffer van mensenhandel zijn. Het slachtoffer heeft geen andere keus dan zich te laten exploiteren.

Verdiepende informatie

Mensenhandel/seksuele uitbuiting is opgenomen in artikel 273f, titel XVIII van het Tweede Boek van het Wetboek van Strafrecht. Deze titel is gewijd aan misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid. Voor verdiepende beschouwing van het begrip Mensenhandel zie: [Vormen van mensenhandel en wet en regelgeving](#).

Handelen na signalering

Bij seksuele uitbuiting van minderjarigen is het van groot belang dat zorgvuldig en adequaat gehandeld wordt na signalering van een (potentieel, vermoedelijk) slachtoffer. In dit hoofdstuk lichten we toe wat te doen als je te maken hebt met een (vermoedelijk) minderjarig slachtoffer van mensenhandel. Dit is een landelijk protocol en is in principe bedoeld voor professionals die in de zorgsector werkzaam zijn.

U bent ouder of voogd

Quickscan

Als u zich als ouder of voogd na het invullen van de Quickscan zorgen maakt dan is het zeer belangrijk om de uitslag van deze quickscan te bespreken met een leerkracht van school of met een andere deskundige. Het dringende advies is om samen met een jeugdprofessional de volledige vragenlijst in te vullen. Na een zorgvuldige beoordeling (weging) van de verzamelde informatie bepaalt u samen met de professional of er sprake kan zijn van risico op (potentieel) slachtofferschap en beslist u weer samen welke acties nodig zijn.

U bent zorgprofessional

Hulp & ondersteuning na signalering

Check eerst binnen de organisatie of er expertise/deskundige is. Mocht er geen deskundigheid binnen de eigen organisatie zijn rondom deze problematiek, dan kan informatie en ondersteuning gevraagd worden bij:

Centrum seksueel geweld

Neem contact op als het gaat om seksueel geweld
www.centrumseksueelgeweld.nl of bij directe hulp 0800-0188

Veilig thuis - Meldpunt Binnenlandse Mensenhandel

Neem contact op voor advies bij en het melden van vermoedens van binnenlandse mensenhandel www.veiligthuis.nl of 0800-2000

Comensha

Neem contact op als je advies wilt of juridische vragen hebt, of voor het melden van een slachtoffer www.comensha.nl of via 033-4481186

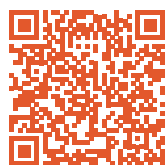

Omdat seksueel geweld en exploitatie van minderjarigen vormen zijn van kindermishandeling horen professionals die met jeugdigen werken stappen te ondernemen conform de **Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling**. Bij sommige meldpunten kunnen ook signalen van daders worden gemeld.

Melding maken Comensha

Als je te maken hebt met een vermoedelijk of feitelijk slachtoffer van mensenhandel, meld dit dan bij Comensha, het landelijk Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel. Zij brengen de aard en omvang van mensenhandel in beeld. Via <https://www.nji.nl/Download-Nji/Hoe-meld-je-vermoedelijke-slachtoffers-van-loverboys-mensenhandel-bij-CoMensha.pdf> krijg je inzicht in wat een melding inhoudt en hoe het zit met het verkrijgen van toestemming van jongere en ouder. Comensha heeft een folder ontwikkeld voor slachtoffers van mensenhandel. Wil je deze gebruiken, klik dan op: <https://www.comensha.nl/over-mensenhandel/publicaties/voor-slachtoffers-folder-hoe-nu-verder/>

CoMensha bemiddelt en adviseert indien nodig bij de eerste opvang, zorg en hulpverlening van slachtoffers van mensenhandel. In Nederland worden slachtoffers van mensenhandel opgevangen in de categorale-, vrouwen-, mannen- en maatschappelijke opvang. Wij coördineren de eerste plaatsing van slachtoffers in de opvang of schakelen hulpverlening in. Daarna dragen wij de zorg voor het slachtoffer over aan de betreffende opvang of hulpverleningsinstantie, en aan de **zorgcoördinator** als die in de regio aanwezig is.

Zorgcoördinatie in de regio - streven naar een landelijk dekkend netwerk
CoMensha werkt samen met de verschillende zorgcoördinatoren in Nederland. Helaas is nog niet in alle regio's een zorgcoördinator aanwezig. In de regio's waar geen zorgcoördinator aanwezig is verzorgt (de helpdesk van) CoMensha deze zorgcoördinatie op afstand. Er is een **zorgcoördinatiekaart** met daarop in welke gebieden wel/ geen zorgcoördinatie is.

Vervolgstappen na signalering

Landelijk is een **stappenplan** ontwikkeld om professionals te ondersteunen in wat te doen bij signalering van een slachtoffer seksuele uitbuiting. De stappen in het stappenplan helpen je om alle informatie systematisch te verzamelen en te verwerken. Door alle stappen te zetten, krijg je antwoord op de vraag wat te doen als je vermoedt dat een meisje slachtoffer van een mensenhandelaar/loverboy is. Het werken met het stappenplan is een cyclisch proces. Soms zullen stappen meerdere malen gezet worden.

NB. Het stappenplan is specifiek gericht op meisjes; zij vormen verreweg de grootste groep slachtoffers. Jongens kunnen ook slachtoffer worden van mensenhandel/loverboys. Er is meer onderzoek nodig naar risicofactoren en signalen van slachtofferschap onder jongens om specifieke stappen voor jongens te kunnen formuleren.

E-learning en Microtraining

Om nog meer inzicht te krijgen in het fenomeen Mensenhandel raden we aan om de korte E-learning 'Signaleren en voorkomen van mensenhandel en seksuele uitbuiting (loverboys)' te volgen. Via [deze link](#) komt u terecht op het inschrijfscherm van allyoucanlearn.

U schrijft zich daar gratis in als nieuwe klant. Eenmaal ingelogd komt u terecht op een overzichtspagina van alle e-cursussen. Hier typt u 'Mensenhandel' in het zoekvenster. Vervolgens verschijnt de E-learning en kunt u deze volgen. Na het voltooien hiervan krijgt u automatisch via uw mailadres het certificaat van goed gevolg toegestuurd.

Microtraining

Koraal heeft ook voor professionals in de jeugdzorg een verdiepende cursus 'Slachtofferschap mensenhandel' ontwikkeld. Deze SKJ geaccrediteerde cursus is gebaseerd op de dagelijkse praktijk en geeft een uitgebreid beeld over deze problematiek en wat te doen. De cursus bestaat uit een klassikaal gedeelte van een halve dag en daarna kan de lesstof verder online (via uw smartphone) worden afgerond. Na afloop van de cursus krijgt u accreditatie punten. Voor nadere informatie over deze microtraining: zie de contactpagina en de website [ziejijhetook](#).

Voor nadere info

Voor nadere informatie

Wij adviseren nadrukkelijk om bij risico altijd, als eerste stap, een in- of externe deskundige te raadplegen. Het kan zijn dat u hulp wil bij het inloggen, het invullen van de vragenlijsten of dat u aanvullend advies nodig heeft.

U kunt hiervoor contact opnemen met:

Koraal

Bestuurscentrum 046-4775252 en vragen naar Ben Van Broeckhoven, programmadirecteur of Peter Muijsers, projectcoördinator en communicatieadviseur. U wordt dan naar een van hen doorverbonden. U kunt ook het contactformulier invullen.

Copyright

Voor overname van de teksten, foto's, animaties en video's is toestemming nodig van Ben Van Broeckhoven.

Contact

Wil je (met jouw organisatie) toegang krijgen tot de vragenlijst, heb je suggesties voor verbeteringen of wil je graag meer informatie over de e-Learning: 'Voorkomen van seksuele uitbuiting/mensenhandel' of de verdiepende Microtraining: 'Slachtoffer-schap mensenhandel'?

Vul dan het **contactformulier** zo volledig mogelijk in en omschrijf je vraag.

Koraal

wonen
leren
werken

Vormgeving: Maarten Slooves grafische vormgeving, Grave

Dit project wordt mogelijk
gemaakt door:

Ministerie van Justitie en Veiligheid

ZonMw